

OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGI VA UNI INSONIYATGA TA'SIRI

Maxammadiyev Hojiakbar Usmon o'g'li

Abduvohidov Fazliddin Turg'un o'g'li

Safarov Ziyobek Alisher o'g'li

Xurramov Daim Juma o'g'li

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti talabalari

Annotatsiya: *Oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash va unga zarar yetkazuvchi omillar, insoniyatga ta'siri va unga qarshi choralar. Tabiiy iqlim o'zgarishi oqibatida vujudga keladigan muammolar.*

Kalit so'zlar: *Xavfsizlik, biometrik, atmosfera, qurg'oqchilik.*

Annotation: *Ensuring food safety and factors that harm it, its impact on humanity and countermeasures. Problems caused by natural climate change.*

Key words: *Security, biometrics, atmosphere, drought.*

Аннотация: *Обеспечение безопасности пищевых продуктов и факторов, наносящих ей вред, их влияние на человечество и меры противодействия. Проблемы, вызванные естественным изменением климата.*

Ключевые слова: *Безопасность, биометрия, атмосфера, засуха.*

Oziq-ovqat mahsulotlari yetkazib berish zanjiri bo'ylab, fermadan fabrikaga va vilkaga o'tayotganda, sog'liq uchun ko'p xavflarga duch kelishi mumkin. Oziq - ovqat xavfsizligi – bu xavflarni kamaytirish va iste'molchilarga zarar yetkazmaslik uchun oziq - ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarishning barcha davrlarida oziq - ovqat mahsulotlarini qayta ishlashning xavfsiz usullari va tartiblarini qo'llash.

Oziq - ovqat xavfsizligi oziq - ovqat ta'minoti tarmog'ida ishtirok etayotgan har bir kishining birgalikdagi sa'y - harakatlariga asoslanadi. Ishlab chiqaruvchilardan chakana va umumiy ovqatlanish kompaniyalarigacha bo'lgan oziq - ovqat zanjiri bo'ylab ifloslanish xavfini yo'q qilish yoki kamaytirish uchun qonuniy qoidalar va tekshiruvlar o'tkaziladi.

Oziq-ovqat xavfsizligi deganda oziq-ovqat kasalliklari va shikastlanishlarining oldini olish uchun oziq - ovqat mahsulotlarini tayyorlash, qayta ishlash va saqlash tartiblari tushuniladi. Ilmiy fan sifatida, oziq - ovqat xavfsizligi kimyo, mikrobiologiya va muhandislik kabi ko'plab ilmiy sohalarga asoslangan.

Oziq - ovqat mahsulotlari dunyodagi eng ko'p sotiladigan tovarlar qatoriga kiradi. Bozorlar yildan - yilga tobora globallashib borayotgani va dunyo aholisi o'sishda davom etar ekan, global oziq - ovqat yetkazib berish zanjiri faqat miqyosi va murakkabligi oshishda davom etadi. Oziq - ovqat mahsulotlarining ommaviy ishlab chiqarilishi va taqsimlanishiga ta'sir etuvchi aynan shu megatrendlar tufayli oziq - ovqat xavfsizligiga rioya qilish hech qachon muhim bo'lmagan.

“Iqlim o'zgarishi asoratlariga qarshi kurashda yordamga doir ko'p gaplar bo'ldi, biroq konkret qadamlar qo'yilgani yo'q. Natijada global isish darajasi 1,5-2 darajada turish o'rniga 2,5-3 darajaga chiqishi kutilmoqda”, - deydi Jahon metereologiya tashkiloti bosh kotibi Petteri Taalas.

Olimlarga fikriga ko'ra, iqlim o'zgarishi issiq to'lqinlar chastotasi va shiddatini allaqachon oshirgan. Ayrim bashoratlarga ko'ra, asr boshidan beri dunyo bo'ylab issiqlik bilan bog'liq holatlardan o'lish sur'ati qariyalar orasida salkam 54 foizga oshib, 2018-yilda 296 mingga yetgan.

“Kelasi 30 yilda sayyora aholisi sonining o'sishi natijasida oziq-ovqatga talab taxminan 50 foizga oshadi, Xitoy va Janubi-sharqiy Osiyoda go'sht iste'moli kuchayadi. Ammo shu bilan bir paytda hosili taxminan 30 foizga kamayadi”, - deydi Kviggin. Ob-havoning keskin o'zgarishi qurg'oqchilikning kuchayishi va uzoqroq davom etishiga ham sabab bo'ladi.

Iqlimshunoslarning ma'lumotlariga ko'ra, iqlim o'zgarishining asosiy sababi yer yuzasidan chiqadigan uzun to'lqinli radiatsiyani yutib atmosferada issiqxona effekti hosil qilayotgan gazlardir. Shu toifaga kiruvchi gazlar “Issiqxona gazlari” deb ataladi. Bu jarayonning mohiyati quyidagicha: quyoshdan keladigan radiatsiyaning bir qismi (30 foiz) atmosfera tufayli bulutlar orqali kosmosga qaytadi. 15 foiz atrofida esa, atmosfera qatlamlarida yutiladi, qolgan energiya atmosferadan o'tib yer yuzasiga yetib keladi va uni isitadi.

BMT Iqlim o'zgarishi to'g'risidagi doiraviy konvensiyasi uni hal etishning ikkita asosiy yo'nalishi belgiladi: atmosferaga issiqxona gazlari chiqarilishini kamaytirish hamda kuzatilayotgan va kutilayotgan iqlim o'zgarishlariga moslashish. O'z vaqtida choralar qabul qilmaslik va atmosferada issiqxona gazlari miqdorini bundan keyin ham ko'payishi holatida mamlakatlar iqlim o'zgarishi borasidagi harakatlar uchun katta mablag'larni mobilizatsiya qilishlariga to'g'ri keladi.

Iqlim o'zgarishining salbiy oqibatlarini kamaytirish uchun dunyo mamlakatlari tezroq toza yonilg'i manbalariga o'tishi kerak. Kaliforniyaning Moxave cho'lida qurilayotgan ulkan quyosh batareyalari bir kun kelib 140 ming xonadonni toza energiya bilan ta'minlaydi, deydi AQShning “NRG energiya” kompaniyasi prezidenti Deyvid Kreyn.

Iqlim o'zgarishining falokatli oqibatlaridan saqlanish uchun 2050-yilgacha issiqxona gazlari miqdori 40 foizdan 70 foizgacha kamaytirilishi kerak.

Energiyani tejash, qayta tiklanadigan energiya manbalarini ko'paytirish hamda cho'llashishning oldini olish kabi ishlar bor. Shularni amalga oshirsak iqlim xavfsizligini ta'minlashga o'z hissamizni qo'shgan bo'lamiz.

Hisobotdagi statistikaga qaraydigan bo'lsak, boshqa manbalarga qaraganda ko'mir iste'moli tez oshib borayotganiga guvoh bo'lamiz. Bu jarayonni ortga qaytarib, aksincha, toza energiya manbalarini rivojlantirishimiz kerak.

Ayni damda BMT mutaxassislari global issiqxona gazlari miqdorini kesuvchi yangi xalqaro kelishuv ustida ishlayapti. Tashkilotning Iqlim isishi bo'yicha

hukumatlararo guruhining Berlinda o'tgan yig'ilishida masalaga bag'ishlangan yangi hisobot e'lon qilindi. Hujjatdan avvalgi tadqiqotlar asosida iqlim isishining ta'siri va unga qarshi ko'riladigan chora-tadbirlar haqida yangi ma'lumotlar o'rin olgan.

Oziq - ovqat sanoati – inson salomatligiga bevosita ta'sir ko'rsatadigan soha. Har yili millionlab odamlar oziq-ovqat bilan bog'liq kasalliklardan o'lingacha bo'lgan jiddiy muammolarga duch kelishadi.

Oziq - ovqat xavfsizligi kontseptsiyasi asosan oziq-ovqat mahsulotlarini xavfsiz saqlash uchun ishlatiladigan barcha ilovalarni o'z ichiga oladi. Oziq -ovqat xavfsizligi oziq - ovqat ta'minoti tarmog'ida ishtirok etayotgan har bir kishining birgalikdagi sa'y - harakatlariga asoslanadi. Ishlab chiqaruvchilardan chakana va umumiy ovqatlanish kompaniyalarigacha bo'lgan oziq - ovqat zanjiri bo'ylab ifloslanish xavfini yo'q qilish yoki kamaytirish uchun qonuniy qoidalar va tekshiruvlar o'tkaziladi.

Oziq - ovqat xavfsizligi va gigienasi asosida oziq - ovqat mahsulotlarini ishlab chiqaruvchilarni tekshirish bo'yicha keng qamrovli ko'rsatmalarni taqdim etadigan bir nechta xususiy xalqaro tashkilotlar ham bor. Ulardan biri, bizning tashkilot tomonidan ishlab chiqilgan Oziq-ovqat xavfsizligi tizimi (FSS), oziq-ovqat xavfsizligi bo'yicha ilg'or standartlarga ega va oziq-ovqat xavfsizligining to'liq tizimi sifatida oziq-ovqat sanoati o'yinchilariga yordam beradi va global oziq-ovqat savdosini osonlashtiradi.

Iqlim ko'rsatkichlarining yil sayin tobora yomonlashib borayotganini insoniyat yerdan shafqatsizlarcha foydalanishni davom ettirayotgani bilan bog'lash mumkin. Ko'pchilik davlatlar tomonidan bu jarayon xavfsizlikka qarshi eng katta tahdid sifatida ko'rilmogda. Dunyo bo'ylab sodir bo'lgan ayanchli hodisalar ekologik xavfsizlikni ta'minlashning qo'shimcha mexanizmlarini ishlab chiqishga yetarli darajada kuchli turtki berishi kerak. Yo'qsa keyinchalik juda kech bo'lishi mumkin. Biz chiqindilarni ham qayta ishlab chiqarishni ko'proq yo'lga qo'yishimiz kerak. Cho'l zonalarini ham o'zlashtirish maqsadga muvofiq bo'ladi.

Xulosa qilib aytganda, global iqlim o'zgarishi oqibatida yuzaga keladigan ekologik muammolarni barcha davlatlar va insoniyat birlashsagina natijaga erishadi. Shuni unutmashimiz lozim, biz kelajak avlod uchun musaffo osmon, go'zal tabiat va uning bebaho ne'matlarini bekamu ko'st yetkazish burchimizdir.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

- 1.<https://kun.uz>
- 2.<https://xs.uz>
- 3.<https://www.gazeta.uz>
- 4.D.Yormatova.Ekologiya. Toshkent.2009.